

Van aardgas naar vismigratie

De Noord-Nederlandse dijken vormen een ernstige belemmering voor vismigratie tussen de Waddenzee en het zoete achterland. Samen met diverse organisaties werkt Hengelsportfederatie Groningen Drenthe aan het opheffen van de vele barrières tussen zoet en zout. Gaswinning speelt hierbij een belangrijke rol.

Tekst Albert Jan Scheper, Hengelsportfederatie Groningen Drenthe **Fotografie** Groene Zoden Fotografie

Neem Noordpolderzyl, het kleinste zeehaventje van Nederland, gelegen aan de Groninger Waddenkust boven Usquert. De haven wordt vooral gebruikt als thuishaven van nog drie kotters die op garnalen vissen op de Wadden. Verder resideert er nog wat

pleziervaart. In het verleden was het wad bij Noordpolderzyl via een sluisje verbonden met het zoete achterland. Volgens overlevering zag het waddenwater in het voorjaar wit van de glasaal die zonder al te veel problemen naar binnen kon en zich

verspreidde tot ver in Drenthe. Dat is verleden tijd. In de jaren 80 van de vorige eeuw is het sluisje dichtgemetseld en is een modern gemaal gebouwd dat het overtollige water naar zee pompt. Zoals Noordpolderzyl zijn er veel meer

De haven van Noordpolderzyl vormt een belangrijke barrière voor intrekende glasaal.

locaties langs de waddenkust van Den Helder tot Nieuwe Statenzijl. Ooit was vrije uitwisseling tussen zoet en zout mogelijk, inmiddels zijn de dijken op Deltahoogte en zorgen computergestuurde uitwateringsgemalen voor droge voeten in het achterland met als consequentie dat vismigratie nauwelijks nog mogelijk is.

Waddenfonds

In 2007 heeft de Rijksoverheid het Waddenfonds opgericht om de gevolgen voor natuur en milieu te compenseren van de aardgaswinning onder de Waddenzee. Het fonds kent een looptijd tot 2027. In 2012 is het fonds door het Rijk overgedragen aan de noordelijke provincies. Het budget bedraagt 28 miljoen euro per jaar. De doelen van het Waddenfonds zijn: vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van de Wadden, wegnemen of verminderen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom aldaar, bevorderen van duurzame economische ontwikkeling van de Wadden (met inbegrip van toerisme), ontwikkelen en verspreiden van kennis over het waddegebied.

Waterschappen werken samen

De waterschappen in Nederland staan voor de opgave te voldoen aan de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. En die zijn niet gering, net als de financiële consequenties van de noodzakelijk geachte ingrepen. Voor de noordelijke kustwaterschappen lag een subsidieaanvraag bij het Waddenfonds daarom voor de hand. Vismigratie van zoet naar zout en vice versa in combinatie met het verbeteren van de migratiemogelijkheden in het zoete achterland dragen immers zeker bij aan de Waddenfondsdoelen. Waddenfondsaanvragen, zeker als ze meerdere miljoenen omvatten, hebben vooral kans van slagen als ze worden ingediend door een bredere coalitie. Dit gegeven vormde de basis voor de samenwerking van de noordelijke waterschappen Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Wetterskip Fryslân en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest. In 2010 stelden de vier waterschappen gezamenlijk de subsidieaanvraag 'Ruim baan voor vissen in het Waddengebied' op. Het volledige projectvoorstel

behelst ruim 11 miljoen euro. De subsidie die van het Waddenfonds werd gevraagd omvat ruim 6 miljoen. Het overige bedrag komt voor rekening van de waterschappen zelf en participerende organisaties als de drie provincies, Rijkswaterstaat en de DLG. Verder dragen de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe en de Milieufederatie bij, in mindere mate financieel, maar meer door het uitvoeren van onderdelen van 'Ruim baan voor vissen'.

Ambitie

De waterschappen hebben een breed pakket van maatregelen opgesteld en gaan uit van een gezamenlijke aanpak. Om te voorkomen dat ieder waterschap zich vooral focust op de 'eigen' maatregelen, is slim gekozen voor een heldere structuur en gezamenlijk geformuleerde werkpakketten, waarbij ieder waterschap een pakket voor haar rekening neemt. Deze pakketten zijn: fysieke maatregelen & innovatieve oplossingen (trekker Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier), onderzoek & monitoring (trekker Noorderzijlvest), kennisdeling & draagvlak ➤

(trekker Hunze en Aa's) en coördinatie & management (wethouderschap Fryslân).

Het pakket fysieke maatregelen en innovatieve oplossingen vormt uiteraard de hoofdmoot van 'Ruim baan voor vissen'. Hier gaat het om de aanleg van tal van vispassages maar ook natuurvriendelijke oevers van de Schermerboezem in Noord-Holland tot de Duurswoldboezem in Oost-Groningen. De totale investering bedraagt meer dan 10 miljoen euro. Dankzij het ingestelde Technisch Platform Vismigratie vindt uitwisseling tussen de waterschappen plaats van kennis over vismigratietechnieken en opgedane ervaringen. Zo kan per knelpunt de meest effectieve oplossing worden gekozen.

Het pakket monitoring en onderzoek behelst onderzoek naar het aanbod van migrerende vis voor de waddenkust (dit zijn met name driedoornige stekelbaars, glasaal en spiering), naar de gewenste werking van de aangelegde vispassages en naar de migratieroutes van vissoorten als winde,

aan het ontwikkelen van kennis over het gedrag van migrerende soorten, belangrijke migratieroutes en de effectiviteit van vispassages. In dit pakket is ook de opstelling van een regionaal aalbeheerplan voor Groningen en Noord-Drenthe opgenomen, als aanvulling op het Natio-

Het resultaat is één groot leefgebied voor vis

paling en rivierprik. Hierbij worden moderne technieken ingezet zoals telemetrisch onderzoek waarbij vissen worden gezenderd en via detectiestations gevolgd. Het spreekt voor zich dat juist dit pakket bijdraagt

naal Aalplan. Samen met de vier beroepsvissers in deze regio en de Hengelsportfederatie Groningen Drenthe als volledig visrechtgebende, onderzoeken Hunze en Aa's en Noorderzijlvest de mogelijkheden om

Hengelsportfederatie Groningen Drenthe

De Hengelsportfederatie Groningen Drenthe is betrokken bij vier deelprojecten van 'Ruim Baan voor Vissen'. De federatie is daarbij opdrachtnemer van twee projecten uit het werkpakket monitoring en onderzoek. Allereerst het onderzoek naar het aanbod van trekvis langs de waddenkust dat gedurende drie jaren plaats vindt bij 17 uitwaterende locaties tussen Den Helder en Nieuwe Statenzijl. Vervolgens de opstelling van het regionale aalbeheerplan voor Groningen en Noord-Drenthe.

Het aanbodonderzoek naar trekvis is een project van de vier waterschappen en de federatie. De federatie voert de administratie, organiseert bijeenkomsten voor de tachtig meewerkende vrijwilligers en leidt de projectgroep van waterschapsecologen en Wintermans Ecologenbureau. Deze laatste coördineert het feitelijke onderzoek en verzorgt de rapportage.

Het regionale aalbeheerplan pakt de federatie op met de vier vergunninghoudende beroepsvissers uit Groningen en de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest. De bureaus VIVION van Jan Klein Breteler en Koeman en Bijkerk bv zijn ingeschakeld om het plan te maken.

Verder haalt de federatie uit het werkpakket kennisdeling en draagvlak voor de ontwikkeling van twee folders, één over vismigratie tussen zout water en het zoete achterland en een gericht op de sportvisserij vanaf de waddenkust en op de Waddenzee.

In de gehele miljoenenlans van 'Ruim Baan voor Vissen' is de federatie wellicht een kleine speler, maar toch wordt de rol en plaats van de hengelsport gewaardeerd. De federatie is volledig visrechtgebende van vrijwel alle wateren in Groningen en Drenthe

en heeft een achterban van 50.000 sportvissers. Ze draagt daardoor stevig bij aan het maatschappelijke draagvlak voor herstel van migratieroutes en verbetering van de visstand. De media van de federatie bereiken een groot publiek zoals met de veel bezochte website www.vissen.nl, de hieraan gekoppelde Facebookpagina, maar ook de twee maal per jaar aan alle sportvissers toegezonden regio-editie van het VISblad. Hierin vult de federatie acht pagina's met stevast ook aandacht voor de Waddenfondsprojecten. De federatie heeft sowieso een neus voor publiciteit: met het onderzoek naar het aanbod van trekvis voor de waddenkust haalde zij bij aanvang in 2012 veel aandacht van de regionale en landelijke pers. Verder werken federatievrijwilligers fanatiek mee aan de Ruim Baan-projecten. Leden van het monitoringsteam van de federatie nemen bijvoorbeeld drie locaties rond Delfzijl voor hun rekening in het onderzoek naar het aanbod van trekvis.

Federatievoorzitter Herman Dirks, die zelf de projectgroep van het aanbodonderzoek voorziet, vat de rol van de federatie als volgt samen: "We hebben als federatie al jaren goede contacten met de waterschappen en we zijn gewend als partners samen te werken en verantwoordelijkheid op ons te nemen. Daarom stapten we vol vertrouwen in dit grote project. Het vergt een flinke inspanning van onze medewerkers op kantoor, maar ik ben er van overtuigd dat onze inzet de sportvisserij in onze regio ten goede komt. Niet alleen werken we gezamenlijk aan een goede visstand die vrij kan migreren, maar ook bouwen we verder aan een hechte relatie, zowel ambtelijk als bestuurlijk, met de waterschappen, maar ook met andere organisaties zoals de Waddenvereniging. Deze inzet komt onze maatschappelijke positie zeker ten goede."

een duurzame palingvisserij in te passen in het waterbeheer dat er ook op is gericht om specifieke knelpunten voor de aal op te lossen.

Het pakket kennisdeling en draagvlak is wellicht niet het 'duurste' pakket, het zorgt wel voor een informatie-

>< ruim baan voor >< vissen

stroom over vismigratie en de maatregelen die nodig zijn om de migratie te herstellen. De kennisdeling is niet alleen van belang voor waterbeheerders, overheden en samenwerkingsverbanden als Living North Sea, maar vooral ook voor de bevolking van de regio en de toeristen en recreanten die het waddengebied bezoeken. Op het programma staan de organisatie van symposia, netwerk- en publieksdagen en de realisatie van folders (onder andere voor zeehengelsporters), brochures en apps. Inmiddels is de informatieve website www.ruim-baanvoorvissen.nl in de lucht.

Het pakket management en coördinatie is toegevoegd omdat een dergelijk breed programma van maatregelen en activiteiten een heldere programmastructuur nodig heeft met duidelijke afbakening van verantwoordelijkheden en taken. De portefeuillehouders van de vier waterschapsbesturen vormen samen de stuurgroep. Hiernaast is uit de waterschappen een ambtelijke projectgroep ingesteld. Penvoerder van 'Ruim baan voor vissen' is het Wetterskip Fryslân. Zij is het aanspreekpunt voor het Waddenfonds en verantwoordelijk voor de financiën en de voortgangsrapportages.

Kruisbestuiving

Johan Hager is vanuit het Wetterskip projectleider van 'Ruim baan voor vissen'. Hij ziet grote voordelen in de noordelijke samenwerking en de gekozen aanpak. "Ruim baan voor vissen' geeft ons de mogelijkheid de vismigratie in een grotere scope te bekijken. Het gaat om de gehele noordelijke waddenkust. Ieder waterschap neemt een aspect van het project op zich. We worden gedwongen samen te werken en elkaar op te zoeken, zo vindt kruisbestuiving plaats en kennisuitwisseling op het gebied van de technische kant van vismigratie en de inrichting van paai- en opgroeigebieden. We leren veel van elkaar en vormen samen een krachtige gesprekspartner." Vormt 'Ruim baan voor vissen' hiermee stiekem de opmaat voor één groot noordelijk waterschap? Johan Hager: "Vooralsnog niet. We kijken nu samen breder naar ecologie en vismigratie. De problematiek is dezelfde. 'Ruim baan voor vissen' beperkt zich in principe in de eerste plaats tot de diadrome en katadrome soorten en beslaat niet het gehele achterland. De waterschappen blijven zelf op basis

van hun eigen plannen met vismigratie bezig in hun hele beheersgebieden waarbij het om alle vissoorten gaat." Lukt het om het omvangrijke maatregelenpakket voor 2016 te realiseren? "Ik moet een voorbehoud maken wat betreft grondverwerving, maar zoals het nu lijkt gaat het lukken en hebben we dan een grote slag gemaakt in het herstel van migratie tussen zout en zoet en verder het achterland in."

En Noordpolderzijl? "Voor dit jaar staan op het programma de aanleg van een vispassage in het gemaal en twee vispassages landinwaarts die zorgen voor een 'vissensnelweg' vanaf de kust naar de Electraboezem die al geheel optrekbaar is. Een groot leefgebied voor vis met een verbinding met de Waddenzee is het resultaat." **V**

Met de kruisnetbemonsteringen worden vooral driedoornige stekelbaarzen aangetroffen, gevolgd door glasaal.